

Havas Ágnes:

Az új politikai gazdaságtan tanterv kidolgozása

során felmerült problémák

/A tananyag tartalmára és szerkezeti felépítésére vonatkozó kérdések, különböző lehetséges alternatívák/

A NEI-ben folyó politikai gazdaságtan oktatás feladata az, - hogy a többi oktatott tárggyal együtt - minél jobban felkészítse a hallgatókat közgazdasági egyetemen, illetve közgazdasági jellegű főiskolákon való tanulásra.

A tanterv kialakításánál tehát elsősorban az egyetem követelményeit kell szem előtt tartanunk. Mivel a szűkreszabott oktatási időben csak nagyon korlátozott mennyiségű tananyag tanítható meg, elsőrendűen fontos a megtanítandó anyag helyes megválogatása. Minden olyan anyagrészt mellőzni kell, ami nem elsőrendűen szükséges a tanulás megkönnyítéséhez az első egyetemi év folyamán.

Ebből következik, hogy az új tantervnek lényegesen el kell térnie a NEI máig is érvényben levő, de már régóta nem használt régi politikai gazdaságtan tantervétől.

A NEI-ben kb. 15 éve vezettük be a politikai gazdaságtan oktatását a közgazdász hallgatók számára. Az első politikai gazdaságtani tanterv részben az egyetem elvárásai, részben a közgazdasági szakközépiskolákban folyó politikai gazdaságtan oktatás tantervei, tankönyvei alapján készült. Ennek megfelelően két részből állt.

- 1./ a kapitalizmus politikai gazdaságtanának a fő kérdései
- 2./ a szocializmus politikai gazdaságtanának egyes problémái.

Az első egyetemi év különösen nagy nehézségeivel számolva azonban a tanterv kb. 70-75%-ban a kapitalizmus politikai gazdaságtanának a fő kérdéseit tartalmazta, és csak a fennmaradó kb. 25%-ban a szocializmus politikai gazdaságtanának egyes problémáit. Az egyetemen viszont szocializmus politikai gazdaságtana a II. év anyaga. A középiskolákban a diákok azonos ideig foglalkoznak a két fő témakörrel.

Néhány oktatási év tapasztalata bebizonyította, hogy helyesebb, ha a NEI-ben semmit sem tántunk a szocializmus politikai gazdaságtanából. A hallgatók a rendelkezésre álló kb. 30-36 órában csak igen felületes, sematikus képet kaphattak a szocializmus politikai gazdaságtanának egyes problémáiról.

Ez alig segítette őket abban, hogy a II. egyetemi évben könnyebben sajátítsák el a szocializmus politikai gazdaságtanát, ugyanakkor értékes órákat vont el az értékelmélet és a kapitalizmus politikai gazdaságtanának az oktatásától, noha ezeknek a témaköröknek az alaposabb tanítása megkönnyítette volna a munkájukat az I. évben.

Az oktatási gyakorlatban ezért már évek óta eltérünk ettől a tantervtől. Az oktatás az alapfogalmakra, az értékelméletre és a kapitalizmus politikai gazdaságtanának a fő problémáira korlátozódott.

Az új tanterv megtervezésénél ezért már fel sem merült az a lehetőség, hogy a szocializmus politikai gazdaságtanának bármely kérdése bekerüljön a tananyagba. Világos volt, hogy az új tantervbe csak a jelenleg is oktatott témakörök kerülhetnek be.

A konkrét, megtanítandó anyag megválogatásával kapcsolatban az adott témakörökön belül a következő problémák, alternatívák merül-

tek fel:

- A tananyag csak a hagyományos, a klasszikusokra épülő anyagot tartalmazza, vagy kerüljön-e bele valami az újabb kutatási eredményekből is? Ha igen, mennyi és mi?

- A minden hallgató számára kötelező törzsanyagon kívül kerüljön-e be a tananyagba /a tantervbe/ olyan kiegészítő anyag is, amit csak a jó előképzettségű és jó képességű hallgatók képesek elvégezni? Ha igen, milyen terjedelemben, és milyen válogatásban?

E kérdések alapos megfontolása után kerülhet csak sor az új tanterv kialakítására.

A most elkészült tantervi tervezetben a hagyományos, a klasszikusokra épülő tananyag alkotja a megtartandó anyag gerincét, mintegy háromnegyed részét. A tananyagnak ez a része teljes egészében kötelező minden hallgató számára, tehát a törzsanyaghoz tartozik. A tantervi témák fennmaradó további kb. egynegyed része foglalkozik a kapitalizmus jelenlegi szakaszának egyes politikai gazdaságtani problémáival az újabb kutatási eredményekre támaszkodva. A tantervi anyagnak ez a része zömében a jó előképzettségű és jó képességű hallgatók számára tervezett kiegészítő anyag, csak kisebb része. /Pl. a kiegészítő anyaghoz tartoznak a következő témák: a mai pénzrendszer, a kereskedelmi tőke, a törzsanyaghoz az állammonopolista kapitalizmus, a nemzetközi monopóliumok./

A tantervben szereplő tananyag szerkezeti felépítésével kapcsolatban is több lehetséges változat között kellett választani. A szerkezeti felépítéssel kapcsolatban csak a leglényegesebb problémákra térek ki.

A jelenlegi tantervi tervezet szerkezeti felépítése eltér a NEI régi tantervének és a hagyományos politikai gazdaságtan

tantervek és tankönyvek szerkezeti felépítésétől.

A régi tantervben a tananyag belső logikájának megfelelően a termelési mód volt az első megtanítandó anyagrész. Az új tantervben a termelési mód a tanév végére került, ez az utolsó megtanítandó tananyag. Ezt a változtatást didaktikai szempontok indokolják. A hallgatók jelentős része nem rendelkezik olyan előképzettséggel, hogy politikai gazdaságtani tanulmányai kezdetén érdeemben megértse és ne csak bemagolja a termelési mód igen absztrakt fogalmát. A megértést az első időszakban nehezíti az alacsony szintű nyelvtudás is. A hallgatók zöme év végére éri el azt a tudásszintet, ami lehetővé teszi e téma megfelelő szintű feldolgozását.

Problémát jelentett az is, hogy hol kerüljön sor a kapitalizmus fejlődési szakaszainak a témájára. Az új tantervi tervezetben a kapitalizmus fejlődési szakaszai c. fejezet az átlagprofit és termelési ár témát követi, megelőzve a kereskedelmi tőkét és a banktőkét. Ez az elrendezés ugyan elszakítja a termelőtőke témájától a kereskedelmi tőke és a banktőke tárgyalását, ugyanakkor azonban lehetővé teszi azt, hogy a két utóbbi témának a mai vonatkozásairól is szó legyen az órákon. A hallgatók ugyanis már tanultak valamit a monopolkapitalizmusról és az állammonopolista kapitalizmusról, amikor a kereskedelmi tőkéről és a banktőkéről kezdenek tanulni.

A jelenlegi tantervi tervezet az elmúlt 15 év oktatási tapasztalatait felhasználva készült el. A gyakorlati tapasztalatok alapján került sor a régi tanterv korrekciójára. A jelenleg készülő tantervet is a jövő oktatási gyakorlata fogja felülbírálni.